כגון שהיה תחום שלה מובלע בו׳. ומ״מ לא התירו אלא דרך קרייה אבל לילך מעבר לבהמה ולרודפה לעיר לא[א]:

תנאי היא. רב יהודה ידע שפיר דתנאי היא אלא דמיחא ליה לבהמה: **מאי זה חומר.** אדם נמי לא נפקא אלא בקמיע המומחה לאדם: **אסנדל קאי.** וזה חומר דקמני ולא בהמה בסנדל שברגליה: **סכין.** שמן: **ומפרכסין.** גדלי מכה: **ומשום צער.** [ואפילו] הכי לבהמה לא וקשיא בין לרב בין לשמואל דשרו במרדעת: **לא דגמר מכה.** שנתרפאה המכה וסיכה ופירכוס משום תענוג ולרב ולאי קשיא וההיא מתניתא קמייתא דאוכף נמי קשיא ליה דנהי נמי דלגיה ליכא צער תענוג מיהא הוא אלא רב תנא הוא ופליג: **שאחוזה דם.** אנפודור״א: **אין מעמידין כו׳.** אלמא אפילו צער נמי אסור: **גזירה משום שחיקת סממנים.** במידי דרפואה גזור רבנן דאי שרית שום רפואה אתי למישרי שחיקת סממנים והוא איסורא דאורייתא דהוי טוחן: **אין מיקר לבהמה.** אין דרך להקר בהמה הלכך כולי עלמא ידעי דלרפואה קמיכוין ואתי למישרי שחיקת סממנים: **ומי גזרינן.** במקום פסידא כי האי גוונא: **חוץ לתחום.** קס״ד חוץ לתחום שלו היתה עומדת בהמה: **שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו.** דחוץ לתחומו דקמני חוץ לתחומו שלה שבהמה המסורה לרועה המיוחד הרי היא כרגלי הרועה וזה הקורא לה בעליה ויכול לילך כגון שהוא שבת קרוב לאותו מקום ואפילו הכי לא יצילנה ממש בידיו הואיל והיא יוצאה חוץ לתחומה אין לה אלא ד׳ אמות ומיהו קורא לה והיא באה דלא הוחסר הוא על תחום בהמתו ובלבד שלא יצילנה ממש בידיו: **פגאי היא.** דאיכא דלא גזר שאר רפואות אלו שחיקת סממנין: **שאלה כרשיני.** הרבה ועל ידי אכילה מרובה אחזה חולי שקורין מייגזו״א ואריכה להשתלשל ולהוליא רעי ומרילה: **כדי שתפרפה** גרסינן הכא. לשון ריפוי שיהיו מעיה רפויים בשילשול ומוציאה רעי: **לא יצילנה.** גזירה בכל רפואה אלו שחיקת סממנין: **דמיהדק.** דליכא למיחת דילמא נפיל ואתי לאתויי: **פגאי שקלא מעלמא.** אידבת כולם שאין אתה מולא תגאים שנתלקו בכך דמוקי הכי תרתי מתניית׳ חדא כמר וחדא כמר: **פגאי היא.** במתניתין ר״מ אדי ר׳ יוסי אסר: **ליבא.** מיהדק שפיר ולענין משוי נמי לא הוי משוי דלוכף גופה היא דחלבה מכחיסה: **ליחלב.** הוי משוי שטוענת את החלב בכים: **גסין.** גדולין ונגררין על הקולין ומסרטין דדיהן: **שנשפנו עליו כו׳.** ולא זכה ליפתה לו שערי שכר: **פדע.** דקשין: **דמרחשי ניפא.** מן השמיים לכמה הצלות לנפשות אדם: **ולא איכרו מזוני.** ואין גם זה רגיל שיברלו מזונות לגדיקים בביתם שימצאו חיטין גדילין באוצרותיהן: **גידמא.** ידה קטועה: **זו דרכה בכך.** לכסות כל אשה עצמה וכ״ש זו שהיתה צריכה לכך: **פופרי.** קופל״א שמחברין אותם בקשר שנים שנים שלא יברחו: **לבנתני.** קרבתני אלגלך מחמת גוי מעשיך: דלך זחפנים לאחוז בהמה בלבה: **אנקטוס לא נפלי.** בתמיה: **דמגו.** מהלכין: **בסוף עדרא לא נפלי.** בתמיה: **כי דוו.** מביטין כאן וכאן לפיכך מתקנאין בהם כבהמות שרוצים שרוצים להלחם בהם: **אליה.** זנב שלהן קושרים כלפי גבן שלא יכסה ערותן:

שית

דומיא דקמיע. משום חולי: **והא אגן תנן.** גבי אדם לקמן בפ׳ במה אשה (דף ס.): **הא מומחה שפיר דמי.** מאי שנא בהמה מאדם: **מוליה.** מלאך שלו ומלין עליו: **אי כלי.** דבהמה נמי נפקא בקמיע המומחה לבהמה: **מאי זה חומר.** אדם נמי לא נפקא אלא בקמיע מומחה לאדם: **אסנדל קאי.** וזה חומר דקמני ולא בהמה בסנדל שברגליה: **סכין.** שמן: **ומפרכסין.** גדלי מכה: **ומשום צער.** [ואפילו] הכי לבהמה לא וקשיא בין לרב בין לשמואל דשרו במרדעת: **לא דגמר מכה.** שנתרפאה המכה וסיכה ופירכוס משום תענוג ולרב ולאי קשיא וההיא מתניתא קמייתא דאוכף נמי קשיא ליה דנהי נמי דלגיה ליכא צער תענוג מיהא הוא אלא רב תנא הוא ופליג: **שאחוזה דם.** אנפודור״א: **אין מעמידין כו׳.** אלמא אפילו צער נמי אסור: **גזירה משום שחיקת סממנים.** במידי דרפואה גזור רבנן דאי שרית שום רפואה אתי למישרי שחיקת סממנים והוא איסורא דאורייתא דהוי טוחן: **אין מיקר לבהמה.** אין דרך להקר בהמה הלכך כולי עלמא ידעי דלרפואה קמיכוין ואתי למישרי שחיקת סממנים: **ומי גזרינן.** במקום פסידא כי האי גוונא: **חוץ לתחום.** קס״ד חוץ לתחום שלו היתה עומדת בהמה: **שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו.** דחוץ לתחומו דקמני חוץ לתחום שלה שבהמה המסורה לרועה המיוחד הרי היא כרגלי הרועה וזה הקורא לה בעליה ויכול לילך כגון שהוא שבת קרוב לאותו מקום ואפילו הכי לא יצילנה ממש בידיו הואיל והיא יוצאה חוץ לתחומה אין לה אלא ד׳ אמות ומיהו קורא לה והיא באה דלא הוחסר הוא על תחום בהמתו ובלבד שלא יצילנה ממש בידיו: **פגאי היא.** דאיכא דלא גזר שאר רפואות אלו שחיקת סממנין: **שאלה כרשיני.** הרבה ועל ידי אכילה מרובה אחזה חולי שקורין מייגזו״א ואריכה להשתלשל ולהוליא רעי ומרילה: **כדי שתפרפה** גרסינן הכא. לשון ריפוי שיהיו מעיה רפויים בשילשול ומוציאה רעי: **לא יצילנה.** גזירה בכל רפואה אלו שחיקת סממנין: **דמיהדק.** דליכא למיחת דילמא נפיל ואתי לאתויי: **פגאי שקלא מעלמא.** אידבת כולם שאין אתה מולא תגאים שנתלקו בכך דמוקי הכי תרתי מתניית׳ חדא כמר וחדא כמר: **פגאי היא.** במתניתין ר״מ אדי ר׳ יוסי אסר: **ליבא.** מיהדק שפיר ולענין משוי נמי לא הוי משוי דלוכף גופה היא דחלבה מכחיסה: **ליחלב.** הוי משוי שטוענת את החלב בכים: **גסין.** גדולין ונגררין על הקולין ומסרטין דדיהן: **שנשפנו עליו כו׳.** ולא זכה ליפתה לו שערי שכר: **פדע.** דקשין: **דמרחשי ניפא.** מן השמיים לכמה הצלות לנפשות אדם: **ולא איכרו מזוני.** ואין גם זה רגיל שיברלו מזונות לגדיקים בביתם שימצאו חיטין גדילין באוצרותיהן: **גידמא.** ידה קטועה: **זו דרכה בכך.** לכסות כל אשה עצמה וכ״ש זו שהיתה צריכה לכך: **פופרי.** קופל״א שמחברין אותם בקשר שנים שנים שלא יברחו: **לבנתני.** קרבתני אלגלך מחמת גוי מעשיך: דלך זחפנים לאחוז בהמה בלבה: **אנקטוס לא נפלי.** בתמיה: **דמגו.** מהלכין: **בסוף עדרא לא נפלי.** בתמיה: **כי דוו.** מביטין כאן וכאן לפיכך מתקנאין בהם כבהמות שרוצים שרוצים להלחם בהם: **אליה.** זנב שלהן קושרים כלפי גבן שלא יכסה ערותן:

שית

דומיא דקמיע ש״מ: אמר מר ולא בקמיע אע״פ שהוא מומחה והא אנן תנן [ו]ולא בקמיע שאינו מומחה הא מומחה שפיר דמי ה״נ [א]שאינו מומחה והא אע״פ שהוא מומחה קתני מומחה לאדם ואינו מומחה לבהמה ומי איכא מומחה לאדם ולא הוי מומחה לבהמה אין אדם [ב]דאית ליה מזלא מסייע ליה בהמה דלית לה מזלא לא מסייע לה אי הכי מאי זה חומר בבהמה מבאדם מי סברת אקמיע קאי אסנדל קאי ת״ש [ג]סכין [ד]ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה מאי לאו דאיכא מכה ומשום צער לא [ה]דגמר מכה ומשום תענוג ת״ש בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל שיצטנן אמר עולא גזירה משום שחיקת סממנין אי הכי [ו]אדם נמי אדם נראה כמיקר א״ה בהמה נמי נראה כמיקר אין מיקר לבהמה [ז]ולבהמה מי גזרינן והתניא [ח]היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה ולא גזרינן דילמא אתי לאתויי אמר רבינא כגון שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו ר״נ בר יצחק אמר שחיקת סממנין גופה תנאי היא דתני׳ בהמה שאכלה כרשינין לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה ורבי [ט]אושעיא מתיר דרש רבא הלכה כרבי [י]אושעיא: אמר מר לא יצא הזב בכים שלו ולא עזים בכים שבדדיהן והתניא יוצאות עזים בכים שבדדיהן אמר רב יהודה לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק רב יוסף אמר [יא]תנאי שקלת מעלמא תנאי היא דתנן העזים יוצאות צרורות רבי יוסי אוסר בכלן חוץ מן הרחילות הכבונות ר׳ יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב ואיבעית אימא הא והא ר׳ יהודה ולא קשיא [יב]כאן ליבש כאן ליחלב תניא אמר ר׳ יהודה מעשה בעזים בית אנטוכיא שהיו דדיהן גסין ועשו להן כיסין כדי שלא יסרטו דדיהן: ת״ר מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק ולא היה לו שכר מניקה ליתן ונעשה לו גם ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה והניק את בנו אמר רב יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו גם כזה א״ל אביי אדרבה כמה א״ [יג]גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית אמר רב יהודה בא וראה כמה קשים מזונותיו של אדם שנשתנו עליו סדרי בראשית אמר רב נחמן תדע דמתרחיש ניסא ולא אברו מזוני: ת״ר מעשה באדם אחד שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה עד יום מותה אמר [יד]רב בא וראה כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה אמר לו רבי חייא זו דרכה בכך אלא כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו: [טו]זכרים יוצאין לבובין: מאי לבובין אמר רב הונא תותרי מאי משמע דהאי לבובין לישנא דקרובי הוא דכתיב [טז]לבבתני אחותי כלה עולא אמר עור שקושרין להם כנגד לבם כדי שלא יפלו עליהן זאבים זאבים אזכרים נפלי אנקיבות לא נפלי משום דמסגו בריש עדרא וזאבין בריש עדרא נפלי בסוף עדרא לא נפלי אלא משום דשמני ובנקבות ליכא שמני ותו מי ידעי בין הני להני אלא משום דזקפי חוטמייהו ומסגו כי דוו רב נחמן בר יצחק אמר עור שקושרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות ממאי מדקתני סיפא [יז]והרחלים יוצאות שחוזות מאי שחוזות שאוחזין האליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן זכרים רישא כדי שלא יעלו על הנקבות וסיפא כדי שיעלו עליהן זכרים מאי משמע דהאי שחוזות לישנא דגלויי הוא דכתיב [יח]והנה אשה לקראתו

שית

עין משפט נר מצוה

כז א מיי׳ פ״כ מהל׳ שבת הלכה יג טוש״ע ס״ח סי׳ שם סעיי׳ יז סהג״ה:
כח ב ג מיי׳ פכ״ח מהל׳ שבת הלי׳ ל׳ סמג לאוין סה טוש״ע ס״ח סי׳ שמו סעיף כב ומי׳ שלב סעיף ג:
כט ד מיי׳ וסמג שם טוש״ע ס״ח סי׳ שלב סעיף ה ופעיף ד:
ל ה ו ז מיי׳ פ״כ מהל׳ שבת הלי׳ יג סמג שם טוש״ע ס״ח סי׳ שם סעיף ו:

מוסף רש״י

ולא בקמיע שאינו מומחה. אבל בקמיע מומחה שרי דתכשיט הוא לחולה כאחד מהנלוטיו (לקמן ס.). **תנאי שקלת מעלמא.** אלא משכחת תנאי דפליגי בסי (פסחים מה: וכנר״ז ביצה י״ט.).

תוס׳ ישנים

א) וכנר״אפשיט רבה על פסוק ויסי אומן את הדפה שנפתחו למרלבי שני דדים כדדי אשה ליכא למיפרך הכי דהכי קאמר נפתחו אלא ה״ל שכר אך מניקה ומרלבי ה״ל שכר אך אלא הי מולא מיקה:

מוסף תוספות

א. שמא יבא להבריאה בידו. תוס׳ ריש״ד. וליכא למידק מינה דאלא גזרינן, דבתחום בבהמה ליכא למיגזר כולי האי. תוס׳ הרא״ש. (ועי׳ רעק״א). **ב.** ובתרי טעמי, מלאוקמה בפלוגתא דתנאי וכו׳ [ורב יוסף סבר] דכיון דתרי מתייתא נינהו ואיכא תנאי דפליגי בהא מילתא הא עדיפא לן מלאוקמה בלא מיהדק דא״כ פשיטא שלא תצא, ועוד דאורחא דמילתא להדוקה. מיעכ״פ. **ג.** דא״כ מ״ט דת״ק דשרי. מיעכ״פ לעיל נב: **ד.** דבר שאינו בשביל צער הבהמה אלא כדי שלא יאבד החלב. תוס׳ הרא״ש. **ה.** כדאמרינן לקמן שמכבבים אותן למילה. תוס׳ הרא״ש. **ו.** יפה. מיעכ״פ לעיל נב: **ז.** שפיר שלא יתייבש חלבם [ולכן]. מיעכ״פ. **ח.** ארבע אמות ברשות הרבים ות״ק לא חייש להא דלעולם מהדקין להו הכא. מיעכ״פ לעיל נב: **ט.** לר״נ בר יצחק נמי לישנא דקרובי הוא ומיהו הכא. פי׳ הרי״ן. **י.** לשון עיקור קירוב לומר. תוס׳ הרא״ש. **יא.** ומצינו תיבה משמשת דבר וחילופו. מי׳ הרי״ן.

מסורת הש״ס

א) [לקמן פ.], **ב)** [כ״ק כ:], **ג)** [גיר׳ העערוך ומפרכין פי׳ מגרדין], **ד)** [כילה יח.], **ה)** [לקמן קנא. ותופס׳ פי״ח], **ו)** [ל״ל ותשיט וכ״פ בר״פ והכל״פ וכן העתיקו תוס׳ מ״ק י: ד״ה ואין], **ז)** [ל״ל ותשיב], **ח)** [מיהוכין ל:: פסחים מה: ביצה יט. סנהדרין קח.], **ט)** [ל״ל רבי],

תורה אור השלם

1 לְבַבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה
לְבַבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ
בְּאַחַד עֲנָק מִצַּוְּארֹנָיִךְ:
שיר השירים ד ט
2 וְהִנֵּה אִשָּׁה לִקְרָאתוֹ
שִׁית זוֹנָה וּנְצֻרַת לֵב:
משלי ז י

גליון הש״ס

גמ׳ ולבהמה מי גזרינן והתניא. ק״ל דלמא משום שחיקת סממנים דאורייתא גזרי אבל בתמוניין דרבנן לא:

לעזי רש״י

אנפודור״א [אינפונדר״א]. מחלה בבהמה.
מיגייזוג״א [מגיישוג״ש]. שלשול, דיזנטריה.
קופל״א. צמר.

רבינו חננאל

תניא אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל לרפאותו, מ״ט משום דנראה כמיקר, אבל בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים כו׳. אמר עולא בהמה גזירה משום שחיקת סממנים. ושחיקת סממנים תנאי היא, דתניא בהמה שאכלה כרשיני הרבה אין מרצין אותה בחצר בשביל לרפותה, ור׳ יאשיה מיקל. והלכה כוותיה דדרש רבא הילכתא כר׳ יאשיה. והא דר׳ יאשיה מסייענא לשמואל. **מעשה** שנעשה נס ונפתחו שני דדין כשני דדי אשה כו׳, וזו שהיתה גידמת כו׳. פשוטות הן. פי׳ תוחרי, סטרטוטין של רקמה ושל משי שעושין על הבהמה ליפותה. עולא אמר עור שמעמידין להן כנגד לבן שלא יפלו עליהן זאבים, משום דמסגו כי דוו. ומסתברא כוותיה דתנן (נ״ז כט.): באיסורי הנאה ועורות לבובין. ת״ר (נ״ז לב.) איזהו עור לבוב, כל שקרוע כנגד הלב. וקדודה כמו ארובה כר. שחוזות, מלשון

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

שיח זונה. נוטריקון דשחוות: **שיח.** בית הבשת: **שכבולין.** לשון כבלי ברזל. קשורה: **ויקרא לבם.** בעשרים [1] ושתים עיר שנתן שלמה לחירם משתעי קרא: **מכולנין.** מעוטפין ומקושרין: **עגידפא.** חגגריא של מלך: **חומטון.** מלחה ומתבקעת: **דמשתרגא בה לרעה.** טובבים בה הרגל: **עד כבולא.** פרק התחמון שקורין קויל"ר: **שמכבנין.** קושרין בגד סביבו [2] ביום שנולד שלמרו נקי ומשמר למרו שלא יטנף: **למילה.** לעשות מלמרו כלי מילה [3]:

מכבנין. על שעושין כמין קרסי מתכת לחבר הבגד כמו תגתן כביבתי לבתי (גיטין דף טו.) טוסק"ל בלע"ז: **בתיפי נפשה.** ולא לפלוגתא דמתני': **ואיכא דמתני.** להא דשמואל להא: **כך הלכה.** לדיבא מותר ולחלב אסור: **אבל מי מפים.** מי מטיל גורל ומבחין איזו ליבא ואיזו לחלב והרואה אותם צרורות ליבא אומר דלחלב הוא ואתי למישרי תרוייהו: **כש"ק.** דמתני' דשרי בתרוייהו: **מתני' מטולטלת.** י"מ פוסל"ל שתחת זנבו וי"מ מרלעת והאחרון נראה בעיני דאי לעוטה שתחת הזנב קשורה ומחוברת לסרגא ואין תפול וטועמת דמתני' משום שמא תפול ומייתי לה הוא: **לא עקוד ולא רגול.** מפרשינן בגמ' שעוקדים דיהסם **לא** רגליהם בכבלים שלא יברחו: **ולא יקשור גמלים זו לזו וימשוך.** האחד כדמפרש בגמרא: **ובלבד שלא יכרוך.** החבלים בכרך אחד ובגמרא מפרש טועמא: **גמ' בזנבו ובחוטרתו.** דכיון דקשורה בשניהם **לא** נפלה: **חוטרתו.** חלדרוב"ל שיש לכל גמלים על גביהם: **בשלייתה.** דכיון דכאיב לא מנתחא ליה. ול"ג מטולטלת כר קטן מלא מוכין נותנין לו תחת הזנב כדי שלא תשמיט הרלועה הבשר לפי שהמשוי שעל גבה כשהגמל יורד מכניד ויורד כלפי לוארה אלא שהרלועה מעכבתו: **יד ורגל.** אחד מן הידים ואחד מן הרגלים כובל ביחד: **יד על גב זרוע.** אחד מידיו כופף כלפי מעלה וקושר כדי שלא יהו לו אלא ג' רגלים לברוח: **שתי ידיס.** כאחד או שתי רגליס כאחד: **ואיכפי לא דמי.** האי תנא לדרב יהודה: **רישא וסיפא ניחא.** כדרב יהודה אבל מגיעתא דקתני או שתי ידיס או שתי רגליס קשיא לדרב יהודה אלא קרי עקוד אלא יד ורגל מיצחק בן אברהם לכתיב (בראשית כב) ויעקד כפף ידיו ורגליו לאחוריו וקשר יד ורגל יחד ונפשט לוארו לאחוריו: **נחינגא.** לשון לאחוריכם. מינגא ע"ש שסובבין את הסוק מחולות מחולות עגולות של בני אדם: **נעגין בגאים שנו.** האי שלא יכריך דמתני' לא שייך ביה איסור שבת אלא משום בגאים אסר ליה כדמפרש ואזיל: **בגאים דחבלים.** שיש בהן חבלי למר וחבלי פשתן וכי כריך להו הוו בגאים וידו מתממת בחמיתן וקסבר שאין מתכוין אסור: **אי נימא בגאים דאדם.** דכי כריך להן סביבות ידו ממלא קשור עם הגמלים ופעמים שהן מושכין שוס דבר וממלא אדם וגמל מנהיגין יחד: **והתנן אדם מותר עם כולם.** עם כל הבהמות לחרוש ולמשוך שלא אסרה תורה אלא שני מיני בהמה יחד כעין שור וחמור ומשנה זו במסכת בגאים: **הפוקף.** בגדי למר ופשתים: **בתכיפה אחת.** כגון ע"י מחט פעם אחת או שקשר קשר אחד: **איגו חיבור.** דכתיב (דברים כב) למר ופשתים יחדו לא אסרה תורה אלא חבור יפה המתקיים: כריכה וקשירה בשתי תכיפות: **שלא יפא חבל.** רש"ס החבל לא יפא מתחת ידו טפח למטה דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזיא שהיא מאפסר הגמלים: **שמואל.** דאמר טפח לאחוריי הלכה למעשה אתא לאשמעינן דהבא לימלך לפניו אמרינן ליה טפח שלא להקל באיסורין ומיהו עד טפחיים ליכא איסור:

והתניא

שיכריך עובר משום כלאים. והתנן התוכף תכיפה אחת אינה חבור, הנה תכיפה שהיא כגון תפירה אחת אינה חיבור וכ"ש כריכה שאינה חיבור. ושנינן מתניתין לא יכרוך ויקשור שנמצאת כריכה (ותפירה) (וקשירה) כעין שתי תכיפות. אמר שמואל ובלבד שלא יהא אפסר יצוא מתחת ידו טפח. ואסיקנא הלכה למעשה שלא יהא אפסר יצוא מתחת ידו טפח, כלומר אינו מש(ו)לשל האפסר מתחת ידו כדי כריכה. וכן לא יהא אפסר הניתן בראש הבהמה וראש האפסר ביד [האדם] המושך הבהמה, [וכן לא יהא האפסר] אותו דבריו ביני יגביהנו שלא יהא קרוב לקרקע טפח, וכן הלכה. פי' מטולטלת, צביחה.

עד בבלא. מפרש ר"י עד השוק כדאמר בפ' במה אשה (לקמן דף סג:) בירית בתחת כבלים בשתים שמניחין הכבלים בשוק: **רב** אמר ליבש מותר בו'. וא"ת [8] לימא מר הלכה כמר [9] וי"ל משום [10] דאיכא דמפכי להו לתנאי [11]:

הלכה כר' יהודה בן בתירא. הא דנקט ר' יהודה בן בתירה ולא נקט ר' יוסי משום דבמקום שאין עושין כלל אלא כדי ליבש שרי ר' יהודה בן בתירא דלא שייך התם מי מפים ור' יוסי אוסר משום דילמא נפיל: ר"ת גרים

אמר רב הלכה בת"ק ושמואל אמר בו' וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן הלכה כתנא קמא. ואתי שפיר איכא דמתני לה לדרב ושמואל דלעיל אהא:

והתנן אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך. וא"ת אפי' יהא אדם נמי אסור [7] מקשה דמאי כלאים שייך הכא כיון שאינו מושך בעגלה ובקרון דהא בשבת בכלאים אפי' לא ימשוך שום דבר דאם כן יהא אסור להוליך ולהזיז ממקומו שור פסולי המוקדשין דתשיב [1] כשני מיניס כדאמרי' בפרק במה דמצות (דף כב.) המגיה בשור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הוא ועשאו הכתוב שני גופיס וי"ל דה"ק אילימא כלאים דאדם והא דקתני ובלבד שלא יכרוך בחול קאמר [2] כדאוקימנא [3] לעיל (פ"ב דף כג.) [4] ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט ומיירי שמותרין שוס דבר אי נמי י"ל [5] דתשיב הכתיב מה שנושאה שניהם את החבלים [6]:

מאי

רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירא כי אתא רבין אמר ר"י הלכה כת"ק: **מתני'** ובמה אינה יוצאה לא יצא גמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות [1] לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכנים חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד שלא יכרוך: **גמ'** תנא [2] לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו ובחוטרתו אמר רבה בר רב הונא יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשלייתה: לא [3] עקוד ולא רגול: א"ר יהודה [4] עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור מיתיבי עקוד שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור הוא דאמר כי האי תנא דתניא עקוד עקידת יד ורגל או שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור ואכתי לא דמי בשלמא רישא וסיפא ניחא מציעתא קשיא אלא הוא דאמר כי האי תנא עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור: ולא יקשור גמלים: מאי טעמא אמר רב אשי משום דמיחזי [5] כמאן דאזיל לחינגא: אבל מכנים: אמר רב אשי לא שנו אלא לענין כלאים כלאים דמאי אילימא כלאים דאדם והתנן [6] אדם [7] מותר עם כולם לחרוש ולמשוך אלא כלאים דחבלים [8] והתניא [9] התוכף [10] תכיפה אחת אינה חיבור לעולם כלאים דחבלים והכי קאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור אמר שמואל [11] ובלבד שלא יצא [חבל] מתחת ידו טפח והא תנא דבי שמואל טפחיים אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותנא דבי שמואל [12] טפחיים שמואל [13] הלכה למעשה אתא לאשמעינן

והתניא

שיח זונה ונצורת לב: הרחלים יוצאות בכבולות: מאי כבולות [1] שמכבלין אליה שלהן למטה כדי שלא יעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהאי כבול לישנא דלא עביד פירי הוא דכתיב [2] מה הערים [האלה] אשר נתת לי אחי ויקרא [3] (להן) ארץ כבול עד היום הזה מאי ארץ כבול א"ר הונא שהיו בה בני אדם שמכובלין בכסף ובזהב אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב [4] (כי לא) ישרו בעיניו מפני שמכובלין בכסף ובזהב לא ישרו בעיניו אמר ליה אין כיון דעתידי ומפנקי לא עבדי עבידתא רב נחמן בר יצחק אמר ארץ חומטון היתה ואמאי קרי לה כבול דמשתרגא בה כרעא עד כבלא ואמרי אינשי ארעא מכבלא דלא עבד פירי: כבונות: מאי כבונות [5] שמכבנין אותו למילת [6] כדתנן שאת כצמר לבן [7] מאי צמר לבן אמר רב ביבי בר אביי כצמר נקי בן יומו שמכבנין אותו למילת: והעזים יוצאות צרורות: איתמר רב אמר [8] הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר' יוסי ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשיה רב אמר ליבש מותר ולא לחלב ושמואל אמר אחד זה ואחד זה אסור ואיכא דמתני לה אהא עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב משום ר' יהודה בן בתירא אמרו כך הלכה אבל מי מפים איזו ליבש ואיזו לחלב ומתוך שאין מכירים אחד זה ואחד זה אסור אמר שמואל ואמרי לה אמר

מאי

הלכה כת"ק: **מתני'** ובמה אינה יוצאה לא יצא גמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות [1] לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכנים חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד שלא יכרוך: **גמ'** תנא [2] לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו ובחוטרתו אמר רבה בר רב הונא יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשלייתה: לא [3] עקוד ולא רגול: א"ר יהודה [4] עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור מיתיבי עקוד שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור הוא דאמר כי האי תנא דתניא עקוד עקידת יד ורגל או שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור ואכתי לא דמי בשלמא רישא וסיפא ניחא מציעתא קשיא אלא הוא דאמר כי האי תנא עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור: ולא יקשור גמלים: מאי טעמא אמר רב אשי משום דמיחזי [5] כמאן דאזיל לחינגא: אבל מכנים: אמר רב אשי לא שנו אלא לענין כלאים כלאים דמאי אילימא כלאים דאדם והתנן [6] אדם [7] מותר עם כולם לחרוש ולמשוך אלא כלאים דחבלים [8] והתניא [9] התוכף [10] תכיפה אחת אינה חיבור לעולם כלאים דחבלים והכי קאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור אמר שמואל [11] ובלבד שלא יצא [חבל] מתחת ידו טפח והא תנא דבי שמואל טפחיים אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותנא דבי שמואל [12] טפחיים שמואל [13] הלכה למעשה אתא לאשמעינן

והתניא

תורה אור השלם

1 וְיֹאמַר מָה הָעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי אָחִי וַיִּקְרָא לָהֶם אֶרֶץ כָּבּוֹל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: מלכים א ט יג

2 וַיֵּצֵא חִירָם מִצֹּר לְרְאוֹת אֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָתַן לוֹ שְׁלֹמֹה וְלֹא יָשְׁרוּ בְּעֵינָיו: מלכים א ט יב

לעזי רש"י

קויל"א [קיבול"א]. קרסול.

נושק"א. סיכה, מכבנה.

פושל"א. רתמת-זנב.

חלדרוב"א. דבשת.

רבינו חננאל

שיח זונה. בכבולות, מלשון כבלים כדכתיב ארץ כבול וגו'. ופירושה דמישתקעא כרעא בגוה כי כבלא שהיא עפרא וחול, וזו היא חומטון. כבונות. מכבנין עור הטלה מיום לידתו עד ח' ימים. וזהו צמר רך הנקרא מילא. ר' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב. כיון דאשתכח' ת"ק דבריתא כר' יהודה דמתניתין, ורב אמר הילכתא כוותיהו, הלכה כמותם. ואפילו ר' יהודה לא חלק אלא אמר כך הלכה, לצרור דדי הבהמה לצמקן כדי שתתעבר הבהמה מותר, אבל מי מפיס, כלומר מי המבחין בין קשירת דד ליבש, לקשירת דד לחלב. וקי"ל הילכתא כרב באיסורי, וכן הילכתא, ואע"פ שר' יוסי חולק. לא יצא הגמל במטולטלת כו'. תנא לא יצא הגמל במטולטלת (בחטרת) [החלויה בחוטרתו] שתיכנס בו הרוח, אבל יוצא בזנבו הקשורה בחטרתו שלא תיכנס בו הרוח. לא עקוד ולא רגול. אוקמה רב יהודה עקוד יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם, רגול שלא יכוף על זרועו ויקשור, ותניא כוותיה. ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך. ירושלמי שלא יהו אומרים פלוני יוצא לעשות מלאכתו בשבת. פי' חינגא, שוק, מלשון חג איד חגיגת גרים. אבל מכנים הוא חבלים לתוך ידו ובלבד שלא יכרוך. אתינן למימר הא דתנן ובלבד שלא יכרוך משום דנראה כאילו מושך האדם עם הבהמה ומשום כלאים. והתנן בכלאים בסוף פרק ח' אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך, אלא משום כלאים דחבלין חיישינן דלמא חבל אחד צמר ואחד פשתים וכיון

מסורת הש"ס

ה) [נ"ל להס], ב) [נ"ל ולא], ג) [מנעות ה: נעעים פ"ל מ"ל], ד) [מנעות ו:], ה) [תמיד לא:], ו) [כילה לב.], ז) כלאים פ"ח מ"ו [ב"מ נד:], ח) [נ"ל והתנן], ט) כלאים פ"ט מ"י [יבמות ה:] ממנות נט.], י) [כילה כט:], יא) [ברכות כד. ושם נסמן], יב) [יעב"ץ ממ"ז], יג) [מר"ר רש"י יחזקאל כז יח ומהר לחכן], יד) [נ"ל אחר ד"ה והתנן], טו) [וע' תוספות ממות ל: ד"ה ולימא].

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שמכבנין וכו' ביום שנולד. עי' רש"י יחזקאל כז יח: שם ד"ה בלאים דחבלים וכו' דבר שאין מתכוין אסור. עי' לקמן קמ ע"א בהש"י ד"ה אבל טוקי: תוס' ד"ה רב אבר וכו' דאיכא דמפני להו לתנאי. כעין זה מגילה לב ע"א:

מוסף רש"י

בן יומו. כיום הולדו (שבועות ו:). שמכבנין אותו למילת. כמו (גיטין יד:) תגתן כבכתי לבתי, פרמטר"ל, וזהו בית בפש שקורין טסק"ל, שמחברין בו פתיחות פי החלוק, כך כשעולה הכבש והאם ליחכנו אין למרו נקי באותו יום, והרואה לתגיעו למילת עושה לכבש מעטה עור ומכבנו עליו אלא יתפרד ומגלה אלמר מטוסק כל הימים (שבועות ה:). **להינגא.** מחול, ועל שם שבני אדם סובבים והולכים בשוק כעין סובבות בחמולות, קרו ליה חינגא (ביצה לג.). **החוכף תכיפה אחת.** תופר תחיכה אחת (מנחות לפ.). פויי"ט, שתופר תחיכה אחת בחמתו ואיכא בחמות יחד, לגלים בגד אחד וכגד בשתים יחד, לגבי חיבור בחמות מעתי תכיפות, לגבי חבור יחדיו עד שיתבברם יפה יפה (יבמות ה:). הלכה למעשה. לחזרות על המעשה (ע"ז עד.).

מוסף תוספות

א. ולהאי לישנא גנובי למה לחה. ריטב"ש. ב. ומר הלכה כמר. תוס' הרא"ש. ג. [פר' לר' יהודה ור' יוסי, ודכוותה פרקינן בעלמא. ריטב"ש. ד. למשוך. מ' הר"ן. ה. דליכא משרי מסתמא. ריטב"ש. ובכלאי בהמה לא אסרינן אלא כשעושין מלאכה כדכתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדו. ספקי הרא"ש סימן ה'. ו. הוא לבדו. תוס' הרא"ש. ז. ואע"ג דבשבת מיירי ברישא קתני אגב גרדא דינא דחבלים בחול. ריטב"ש. ח. רב חסדא. ספקי הרא"ש סימן ה'. ט. אגב שמנים. ריטב"ש. י. שחל לחיות בע"ש. ריטב"ש. (עי' מהרי"ס). יא. דהכא הא איכא משרי. ריטב"ש. יב. ולהאי שינויא אסור לנהוג שור וחמור בחבל. ספקי הרא"ש סימן ה'. ומ"מ בלא כריכה לא מיתסר אע"פ שנושאים החבלים דלא חשיבא יחדיו כשאין החבל שביניהם קשור בשניהם. ריטב"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מאי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתויי. אע"ג דלוקימנא לעיל דלאיירי בקשורה הכא מפרש לפוס משמעות דיבטא דמתני' ומשום שהאריך לעיל לא חש להאריך הכא ומתוך פי' הקונטרס' משמע דל"ג דילמא נפיל ואתי לאתויי: **משום דמיחזי כמאן דאזיל לחיננא.** אבל משום אינו שבטל אגב אפסר ומשום דילמא נפיל נמי ליכא למיחש כדאיתא בגי' זוג ברים במה אשה (לקמן דף נח: ושם) דהכא מייירי באריג ואמר התם כל שהוא אריג לא גזרו: **דלא למציוה יאלי.** פירש"י שאנשוא"ש דהיינו עלוקה ואין נראה דאין מוצצות אלא דם ועוד דהוה ליה למימר עלוקות ולא אשכחן דקרי להו יאלי בשום מקום ונראה דיאלי היינו נמי קופר דמתני' כדאמר ברים בגא בתרא (דף ד.) גבי הורדוס אהדר ליה כלילא דיאלי ונקריבהו לעייה והאנקה מתרגמינן יאלי (ויקרא יא) והוא שקורין הירלו"ן: **הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה כל שתא ושתא.** הקשה ר"ת דאמר בפ' בתרא דבכורות (דף נג. ושם) דאין מעשר בהמה נוהג אחר החורבן מפני התקלה מ"כ בזמן הבית הוה מעשר ומסתמא בן י"ג שנה היה כשעשיר וא"כ מאי קאמר דהוה מעשר כל שתא ושתא דע"כ לא היה בשעת חורבן הבית אלא

זקנים. סנהדרין: **ריש בקרירי.** אני שאני רבן איני נכוה אבל מר עוקבא שהוא רשאי לי ולך ואב ב"ד יכווה בחמין: **דלפיא בים דוד וגו'.** לא ענא אלא אי שביזו לשפוט: **חוץ מדבר זה.** שנא' במקרא זה שהוציא דבור לטובה ומפני עונש מוכחה חזר בו: **והפוים פיו על מלחום האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה.** אלו לדיקים: **שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה.** שאני רוצה לשלוח בעיר: **היינו דכתיב.** מעיקרא ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו ולבסוף וממקדשי תחלו: **ממקודשי.** שהודה למקטרג מדת הדין וחזר מן הטוב: **מי הוה מזבח הנחשת.** בימי יחזקאל והלא שלמה בנו עשה מזבח אבנים של ל"ב אמה דכתיב (מלכים ח ס) כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל [1] כאדם האומר לחבירו נגח פלוני ופסול לעבודה: **ממקום שאומרים שירה.** מן הלויים שאומרים שיר בכלי נחשת: **היו המות.** לרשעים: **חוסמו של הקב"ה אמת.** אמצעית לאותיות ולאשון ואחרון על שם אני לאשון ואני אחרון ואני הוא: **אלו בני אדם שקיימו הפורה כולה.** התיו סימן להם שקיימו התורה מראש ועד סוף: **ואיש לא יגיענה.** שאין עוד זכות לאבות שאבלוה: **ויפן אליהם למען בריתו אם אברהם וגו' ולא השליכם מעל פניו עד עתה.** אבל מכאן ואילך השליכם ולא פנה אל ברית אבות: **ה' אלהי אברהם ואלהי יצחק וישראל היום יודע.** שאתה זוכר ברית אברהם יצחק וישראל מדקאמר היום יודע ותו לא מכלל דתמה ועל ידי רחמיה החזירה להם בימי חזאל [1]: **בימי חזקיהו.** דכתיב מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת ולא זכות אבות: **בלא חטא.** וחטאו של אדם גורם לו מיתה: **בשבע** שאין באין אלא משום פקידת עון:

בעטיו

ואע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר. היינו היכא דספק אי מקבלי כדאמר בסמוך לפניהם מי גלוי [א] אבל היכא דודאי לא מקבלי [ב] הנא להם מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמרינן בהמביא כדי יין (גיטין דף ל. ושם) ובפרק שואל (לקמן דף קמח:) גבי מוספת יוה"כ [ג]:

ועל הרשעים תי"ו של דם. לא מקבלא קאמר הכי אלא מסבר' דהא דכתיב והמות תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה היינו בצדיקים גמורים: **מזבח נחשת בימי שלמה מי הוה.** כדכתיב [ד] שלמה הסירו כי היה קטן מהכיל [ג] ואי"ת והא כתיב בדברי הימים (ב ד) ויעש שלמה את מזבח הנחשת וי"ל דדרשינן ליה כי הכא מזבח שאומרים לפניו שירה בכלי נחשת:

קצף אף וחימה. קשה לרשב"א דאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (דף ד. ושם) כתיב חימה אין לי וכתיב זועם קשה ה' ובעל חימה ומשני כאן לישראל כאן לנכרים אלמא דאין להקב"ה חימה על ישראל ואהשיא דמס' ע"ג קשה דבפ"פ אדבעה נדרים (דף לב.) אמר חימה משה הרגו דכתיב חימה אין לי ופריך והא כתיב כי יגורתי מפני האף והחימה ומשני תרי חימה הוו:

ושמואל אמר תמה זכות אבות

ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות. אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב אף לאחר גלות [ד] ואין אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הבריח [ה] ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל [ה] דייק מדכתיב למען בריתו [ו] ולא למען זכותו ואומר ר"י דבויקרא רבה (פ' לו) דייק מעל עתה כדפי' בקונטרס [ז] ולר"י נראה דלא פליגי שמואל ור"י אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר"י מדא דהא ר"ח [ח] אמר בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות והכא קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי תחון זכות אבות [ט] ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות ובשלהי ויקרא רבה רבי אחא אומר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם אנו מזכיריס אותם וכן הוא אומר [י] כי אל רחום וגו' ולא ישכח את ברית אבותיך וגו':

אין מיתה בלא חטא. פי' (מיתה) לפי שהגזרה באה אף על השגגה ואין יסורים בלא עון של מזיד דאמר ביומא (דף לו:) חטאים אלו השגגות עונות אלו הזדונות ואף על גב דאמר (שבועות דף ח:) גבי שעיר של יה"כ להגין עליו מן היסורים משמע דיסורים באים על שוגג הכא מייבי ביסורי נגעים שהן מכוערים כדמייתי קרא:

אלרבעה

אלא מקודשי אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו ומיד מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבוש הבדים וקסת הסופר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחושת מי הוה אמר להו הקב"ה התחילו ממקום שאומרים שירה לפני ומאן נינהו ששה אנשים א"ר חסדא קצף אף וחימה ומשחית ומשבר ומכלה ומ"ש תיו אמר רב תיו תחיה תיו תמות ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות ור"ל אמר תיו סוף חותמו של הקב"ה [ז] דאמר רבי חנינא חותמו של הקב"ה אמת (אמר) ר' שמואל בר נחמני [ח] אלו בני אדם שקיימו את התורה' כולה מאלף ועד תיו מאימתי תמה זכות אבות [ט] אמר רב מימות הושע בן בארי שנא' [6] אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי ושמואל אמר מימי חזאל שנאמר [7] וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז וכתיב [8] ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה ר' יהושע בן לוי אמר מימי אליהו שנאמר [9] ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו אמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי [את] כל הדברים האלה וגו' ורבי יוחנן אמר מימי חזקיהו שנאמר [10] למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו': אמר רב אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון אין מיתה בלא חטא דכתיב [11] הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו' אין יסורין בלא עון דכתיב [12] ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם מיתבי

---

1 אטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה:
משלי כא יג

2 בית דוד כה אמר יי דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רע מעלליכם:
ירמיהו כא יב

3 ויאמר יי אליו עבר בתוך העיר בתוך ירושלם והתויתי תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה:
יחזקאל ט ד

4 וקן בחור ובתולה ונוף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התו אל תגשו וממקדשי תחלו ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית:
יחזקאל ט ו

5 והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבש בדים וקסת הספר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת:
יחזקאל ט ב

6 רעתה אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי:
הושע ב יב

7 וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז:
מלכים ב יג כב

8 ויחן יי אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה:
מלכים ב יג כג

9 ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר יי אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה:
מלכים א יח לו

10 למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אתה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת יי צבאות תעשה זאת:
ישעיהו ט ו

11 הנפש החטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה:
יחזקאל יח כ

12 ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם:
תהלים פט לג

גליון הש"ם

גמ' ר"ח הוה יתיב. עי' ב"ב דף י ע"ב תוס' ד"ה עליומים: **שם** א"ל ר"י לר' סימון לוכחינהו. עי' מדרש רבה מיכה פני ד"ה ולא זכר הדוש רגליו: **שם אבר רב** מימות הושע בן באר". יומא פרק תלת ושם אתא הך לימוד בשם שמואל: **תוס'** ד"ה מובח נחושת וכו' שרה בכלי נחושת. עי' זמיכה דף ס ע"ב תוס' ד"ה ה"ק: **שם** ד"ה ושמואל וכו' ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל. תוס' ביומא מי' תלת מפיים עד עתה עד אותה שעה הזכות קיימת והיינו כפי' רש"י:

מוסף תוספות

א. כלומר והיה להם למחות עד שיתברר להם שלא יקבלו מהם. מאיר.
ב. אין נענשים כלל ולא עוד אלא שהשתדקה נאה להם והוא שאמרו. מאיר.
ג. את העולה ואת המנחה. מר"ן. ד. [ז]כדכתיב (דברים ד, לא) ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם. מי' מר"ן.
ה. הכי. מי' מר"ן. ו. את אברהם, משמע למען בריתו. מי' מר"ן. ז. דקאמר התם עד עתה זכות אבות קיימת. תוס' הרא"ש.
ח. גופיה. תוס' הרא"ש.
ט. אלא זכות אבות קיימת לעולם והא דאמר מאימתי תמה זכות אבות היינו לרשעים גמורים כמותם. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

דאמר ר' חנינא חותמו של הקב"ה אמת. תמצא עיקר דברי ר' חנינא בפרק בא לו כהן גדול (דף סט) במס' יומא דבס' ד' מיתות (דף סד) במס' סנהדרין. ובתלמוד ארץ ישראל במסכת סנהדרין אמרו בדבר זה טעם נאה ביותר ונראה לי לכתבה הנה, והכי אמרו מהו חותמו של הקב"ה רב ביבי בשם ר' ראובן אמר אמת, מהו אמת אמר ר' אבין שהוא אלהים חיים ומלך עולם. אמר ר' שמעון בן לקיש אלף ראשה דאלפא ביתא, מם באמצעיתה, תיו בסופה לומר (ישעיה מב) אני ה' ראשון שלא קיבלתי מלכותי מאחר, ומבלעדי אין אלהים שאין לי שותף, ואת אחרונים אני הוא שאין עתיד למוסרה לאחר. ואיתא נמי בבראשית דר' אושעיא (פרשה פא).

מוסף רש"י

חותמו של הקב"ה אמת. שסמלך נאות ומתכים עם עבדיו חותם עמהם בתקנתם אמת מותמו (סנהדרין סד:).

רבינו חננאל

זקנים מה חטאו, אלא על שלא מיחו.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ה. וגשל, © כל הזכויות שמורות